

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Мартинова Л.В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

В умовах ринкових відносин в Україні забезпечення сталого розвитку зернового ринку є стратегічно важливим завданням держави та запорукою її продовольчої безпеки, яка полягає у забезпеченні достатнього для населення рівня споживання у його якісному та кількісному виразі за рахунок захисту та підтримки інтересів вітчизняних виробників зерна та збільшення його експорту. Крім того, ринок зерна в Україні є дуже чутливим до факторів ризику, що обумовлені сезонністю виробництва зерна, природно-кліматичними умовами, порівняно довгим циклом оборотності інвестованого капіталу та факторів соціально-демографічного характеру. Тому дослідження напрямків державного регулювання ринку зерна в Україні є актуальним завданням.

Проблемами розвитку та функціонування ринку зерна України займалось багато вчених, проте потребують подальшого дослідження напрямки державного регулювання зернового ринку України з метою усунення або попередження основних ризиків в цій галузі.

Метою дослідження є комплексний розгляд напрямків державного регулювання ринку зерна в Україні та удосконалення методики розрахунку мінімальної заставної (або інтервенційної) ціни для підприємств, що знаходяться у зоні ризикованого землеробства

Оскільки виробництво зерна є стратегічно важливим завданням, то ключова роль в регулюванні стану зернового ринку повинна відводитися саме державі. Розробка та вибір державою пріоритетних напрямків розвитку, а також методів управління на ринку зерна повинні базуватися на враху-

ванні існуючих проблем в цій галузі та досвіду провідних держав-експортерів зерна на світовому ринку, таких як США, Франція, Канада, Аргентина та ін.

Тому, вважаємо за доцільне виділити наступні пріоритетні напрямки державного регулювання ринку зерна в Україні з метою усунення або попередження ризиків в цій сфері:

1) Державна підтримка всіх учасників організованого аграрного ринку України повинна мати не епізодичний, а систематичний характер.

2) Розвиток зернової та зернопереробної галузі як однієї із стратегічно важливих галузей, що забезпечують продовольчу безпеку України повинен мати не формальний, а практичний характер. Так, в Україні існує безліч програм державної підтримки зернової та зернопереробної галузі, у тому числі тих, що передбачають компенсаційне та/або дотаційне відшкодування витрат, кредитування, а також повне фінансування. Проте в умовах повної або часткової відсутності у держави бюджетних коштів на реалізацію той чи іншої програми зводиться на «ні» реалізація основних цілей цих державних програм.

3) Забезпечення з боку держави процесу подальшого розширеного відтворення виробництва зерна та продуктів їх переробки, тобто виробництва, яке відновлюється та росте за рахунок отриманих виробником доходів. При цьому ключову роль тут відводиться усуненню або максимальному зменшенню диспаритету цін на продукцію сільського господарства та промисловості, що повинно забезпечуватися, насамперед, за рахунок використання гарантованих цін на продукцію сільського господарства та державну компенсацію товаровиробникові різниці між ринковими та державними цінами (у даному випадку – цінами на зерно).

Тому, з метою посилення державної підтримки у сфері виробництва та переробки зерна, що у свою чергу сприятиме удосконаленню процесу управління ризиками цієї сфери, вважаємо за доцільне:

по-перше, повернутися до процедур закупівлі зерна під заставу у сільгосптоваровиробників за заставними цінами та запровадити їх на законодавчому рівні;

по-друге, в структуру заставної та мінімальної інтервенційної ціни включити коефіцієнт зонального ризику при проведенні закупівель зерна під заставу або фінансових інтервенцій з тими підприємствами, які географічно знаходяться у зоні ризикованого землеробства. В результаті запропонована формула розрахунку мінімальної уточненої заставної (або інтервенційної) ціни буде мати вигляд:

$$C_{\text{уточ.мін}} = H \times \left(1 + \frac{P}{100}\right) \times K_{\text{з.р.}} \pm k \quad (1)$$

де $C_{\text{уточ.мін}}$ – мінімальна уточнена заставна (інтервенційна) ціна;

H - середньогалузеві нормативні витрати з виробництва об'єкта державного цінового регулювання;

P - мінімальний рівень рентабельності окремого об'єкта державного цінового регулювання;

$K_{\text{з.р.}}$ – коефіцієнт зонального ризику;

k - величина коригування мінімальної уточненої інтервенційної ціни, що враховує кон'юнктуру на внутрішньому та зовнішньому ринку.

У свою чергу, $K_{\text{з.р.}}$ розраховується як відношення середньоквадратичного відхилення урожайності зернових культур по окремо взятій області ризикованого землеробства на середньоквадратичне відхилення урожайності в цілому по Україні.

Таким чином, формула розрахунку запропонованого коефіцієнту зонального ризику $K_{\text{з.р.}}$ має вигляд:

$$K_{\text{з.р.}} = \sigma_O / \sigma_U, \quad (2)$$

де σ_O - середньоквадратичне відхилення врожайності зернових культур по окремо взятій області ризикованого землеробства;

σ_U - середньоквадратичне відхилення врожайності зернових культур по Україні.

4) Протекціонізм вітчизняних виробників зерна. Зокрема, за рахунок: подальшої реалізації та удосконалення механізму податкової та кредитної підтримки цієї галузі; введення обмежень на імпорт; забезпечення рівня заставних цін на зерно, які виконують функцію гарантованих цін та забезпечують мінімальний рівень прибутку для виробників у разі зниження рівня цін на зерно; допомога з боку держави підприємствам в організації зберігання зерна тощо.

5) Сприяння в інтенсифікації виробництва зерна та зернопереробки в Україні передбачає застосування з боку держави ряду заходів по збільшенню питомої ваги новітнього та прогресивного обладнання у загальній структурі основних засобів підприємства, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню рентабельності виробництва, забезпеченню конкурентоздатності продукції за рахунок вищого рівня організації технологічного процесу. Підвищення рівня технологічного процесу визначається, насамперед, збільшенням обсягу виробництва якісної готової продукції та зменшенням розміру питомих експлуатаційних витрат.

б) Акцентування уваги з боку держави на процесі страхування в сільському господарстві України. Оскільки саме сільськогосподарське виробництво, особливо зерновиробництво, має високу залежність від природно-кліматичних ризиків, тому кінцеві результати такого виробництва можуть бути непередбачувані. Тут є доцільним з боку держави взяти на себе зобов'язання щодо повної або хоча б більшої частини сплати за учасників зернового ринку України страхових внесків, а також має сенс розширення видів страхових послуг.

7) Підтримка та сприяння на державному рівні нових форм географічного та організаційно-економічного співробітництва між всіма учасниками економіки України, таких, наприклад, як кластери, є доволі актуальним питанням особливо для підприємств аграрного сектору економіки. Оскільки дозволить вирішувати або усувати ряд проблемних питань та ризиків. Наприклад, кластеризація економіки сприятиме усуненню диспаритету цін на продукцію сільського господарства та промисловості шляхом диверсифікації ризиків між учасниками кластеру.

8) Усунення асиметрії інформації серед учасників зернового ринку України, що полягає в організації системи своєчасного інформування сільгоспвиробників про державні цільові бюджетні програми пільгового та/або цільового кредитування, фінансування, державного відшкодування збитків та страхових платежів тощо. Це дозволить усунути або попередити кредитні та фінансові ризики, що пов'язані з можливим витіканням державних пільгових кредитів від товаровиробників до сумнівних осіб та прискорення просування бюджетних коштів за призначенням до їх реальних користувачів – підприємств, що спеціалізуються на виробництві та переробці зерна.

Таким чином, у дослідженні запропоновано пріоритетні напрямки державного регулювання зернового ринку України, а також удосконалена методика розрахунку мінімальної заставної (або інтервенційної) ціни для підприємств, що знаходяться у зоні ризикованого землеробства, а саме: в структуру ціни включено коефіцієнт зонального ризику.

Застосування такого підходу при розрахунку мінімальної заставної (або інтервенційної) ціни сприятиме попередженню або усуненню ризиків зниження рентабельності для підприємств як зернової так і зернопереробної галузей України, що є учасниками фінансових та товарних інтервенцій, а також зміцненню фінансової підтримки цих підприємств з боку держави.

Література

1. Про зерно та ринок зерна в Україні [Текст]: Закон України від 04 липня 2002 р. № 37-IV.

2. Пристрасті по зерну [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/32-2011-05-11-22-31-13/526-2011-07-04-10-14-09.html>.
3. Тимошенко М.М. Стан та перспективи торгівлі України зерном на світовому ринку / М.М. Тимошенко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал ЖНАУ Інноваційна економіка. – 2012. - № 32. – С. 298-302.
4. Програма «Зерно України – 2015» [Електронний ресурс] Режим доступу: www.uaan.gov.ua/sites/default/files/zerno.doc.